

KİŞİLERARASI İLETİŞİMDE YAŞ KALIPYARGILARI: KUŞAKLARARASI İLETİŞİMDE YAŞA DAYALI KALIPYARGILARIN ROLÜNÜ ANLAMAK

AGE STEREOTYPES IN INTERPERSONAL COMMUNICATION:
UNDERSTANDING ROLE OF AGE STEREOTYPES IN
INTERGENERATIONAL COMMUNICATION

Derya GÜL ÜNLÜ

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, derya.gul@istanbul.edu.tr

10.33537/sobild.2021.12.2.6

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 01.03.2021
Kabul edildiği tarih: 24.06.2021
Yayınlanma tarihi: 30.06.2021

Article Info

Date submitted: 01.03.2021
Date accepted: 24.06.2021
Date published: 30.06.2021

Anahtar sözcükler

Kişilerarası iletişim,
kuşaklararası iletişim, yaşa
dayalı ayrımcılık, yaş
kalıpyargısı.

Keywords

Interpersonal communication,
intergenerational communication,
ageism, age stereotypes,

Öz

Değerlendirenin karşısındakini anlamlandırma süreci, değerlendirilenin duyu organlarıyla algılanmasının yanı sıra içinde bulunulan toplumsal yapının kültürel değer ve normlarının rehberliğinde tercüme edilmesini de içermektedir. Bu süreçte, bireyin toplumsal yaşama katılmasından itibaren öğrenip, içselleştirdiği kalıpyargıları oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Birey, kişilerarasında kurulan iletişim sürecine zihninde kategorize ettiği kalıpyargıları doğrultusunda pozisyon alarak başlamakta ve iletişim sürecini aldığı bu pozisyona uygun olarak sürdürmektedir. Bu durum kuşaklararası iletişim perspektifinden ele alındığında ise, yaşlı bireylerin yer aldığı tüm kişilerarası iletişim süreçlerinde yaş kalıpyargılarının önemli bir belirleyiciliğinin bulunduğu görülmektedir. Söz konusu kalıpyargılar, yaşlı bireylere ilişkin değerlendirmeleri şekillendirerek, çoğu zaman onlar hakkında gerçek dışı çıkarımlar yapılmasına ve taraflar arasındaki iletişim sürecinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Bu perspektiften yola çıkan çalışma içerisinde, kişilerarası iletişim sürecinde yaş kalıpyargılarının rolüne odaklanılmakta, kalıpyargı içeriklerinin değerlendirilen ve değerlendirilen açısından nasıl olumsuz çıktılara dönüşebildikleri ele alınmakta ve literatürdeki kuşaklararası iletişim modellerine değinilerek, olası çözüm önerileri aktarılmaktadır.

Abstract

The process of making sense of the other person includes the interpretation of the assessed with the sense organs as well as the translation of the social structure under the guidance of cultural values and norms. In this process, the stereotypes that the individual learns and internalizes since their participation in social life play a very important role. The individual starts the communication process established between individuals by taking a position in line with the stereotypes categorized in her mind and continues the communication process in accordance with this position. When this situation is considered from the perspective of intergenerational communication, it is seen that age stereotypes have an important determinant in all interpersonal communication processes involving elderly individuals. These stereotypes shape the evaluations of elderly people, often causing unrealistic inferences about them and negatively affecting the communication process between the parties. Based on this perspective, the study focuses on the role of age stereotypes in the process of interpersonal communication, discusses how stereotypes can turn into negative outcomes in terms of evaluating and evaluating them, and discussing the intergenerational communication models in the literature and suggesting possible solutions.

Giriş

Bireyin karşısındakini anlamlandırma süreci, onun duyu organlarıyla anlamlandırılmasının yanı sıra, içinde bulunulan toplumsal yapının kültürel değer ve normlarının rehberliğinde tercüme edilmesini de içermektedir. Bu süreçte, bireyin toplumsal yaşama katılmasından itibaren öğrenip, içselleştirdiği kalıpyargıları da oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü kalıpyargılar, bireye karşısındaki diğerini değerlendirebilmesi için dayanak noktası oluşturan bir veri seti sunmakta ve birey bu veri setine uyumlu çıkarımları doğrultusunda iletişim kurmaktadır.

Birey, kişilerarasında kurulan iletişim sürecine, zihninde kategorize ettiği kalıpyargılarından aldığı referansa uygun bir pozisyonla başlamakta ve iletişim sürecini bu pozisyona dayalı olarak sürdürmektedir. Bu durum kuşaklararası iletişim perspektifinden ele alındığında ise, yaşlı bireylerin yer aldığı tüm kişilerarası iletişim süreçlerinde yaş kalıpyargılarının önemli bir belirleyiciliğinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Yaş kalıpyargıları, bireyin çevresindeki diğerlerini değerlendirirken yararlandığı, yaşlı bireylere dair çeşitli alt kategorileri ve alt kalıpyargı türlerini kapsayan bir üst kategori olan ana kategorizasyon şemalarıdır (Hummert vd., 2008: 92). Söz konusu kalıpyargılar, bireyin iletişim sürecinde bulunduğu tarafı değerlendirirken yararlanabilmesi için ona geniş bir yelpaze sunmakta, yaşlı bireyin çok sayıda özelliği hakkında olumlu ya da olumsuz kalıpyargıları içeren alt kategorileri kapsamaktadır. Değerlendirilen bireyin yüz ifadesi, vücudunun duruşu, sesini kullanma biçimi gibi birçok özelliğine ilişkin yargı, yaş kalıpyargılarının bireye sunduğu içeriklerle anlamlandırılmaktadır.

Yaşamın zamansal akışı içerisinde bireyin, kalıpyargılarının bulunduğu dış grubun da bir üyesi haline gelmesi dolayısıyla, yaş kalıpyargıları, toplumsal cinsiyet ya da ırk kalıpyargıları gibi dış gruba atfedilen kalıpyargılardan farklı bir nitelik taşımaktadır. Yani yaş kalıpyargılarına sahip birey, bir süre sonra bu kalıpyargıların hedefi olmaktadır. Ayrıca yaş bireyin fiziksel özelliklerindeki değişimle birlikte ona atfedilen kalıpyargıları ırk ya da cinsiyet gibi sosyal kategorilerden çok daha fazla açıklamaktadır (Montepare & Zebrowitz, 1998). Çünkü değerlendirilen bireye ilişkin kalıpyargıları aktive eden en önemli bileşenlerin başında gelen fiziksel görünüş (Deaux & Lewis, 1984; Dökmen, 2012) de, bireyin yaş almasıyla birlikte dönüşmektedir. Bilindiği üzere, bireyin fiziksel görünüşü, onun kendisine dair çevresine aktardığı ilk ve en ulaşılabilir kalıpyargı bileşeni olması bakımından onun diğer özelliklerine ilişkin atfedilen kalıpyargılar üzerinde de belirleyici bir rol oynamaktadır (Gül-Ünlü, 2021: 81). Bu bakımdan yaşın, bireyin fiziksel görünüşüne bağlı olarak yerleştirildiği kalıpyargı kategorileri üzerinde belirleyici olduğunu ve yaş alımıyla birlikte, bu kategorilerin de değiştiğini söylemek mümkündür. Bu çerçevede değerlendirildiğinde ise, yaş kalıpyargılarının karşılaşılan bireyin değerlendirilip, ona dair bir yargıya ulaşılmasında

oldukça belirleyici bir rol üstlendikleri görülmektedir. Fakat bu yargının çoğunlukla gerçekdışı olması, kişilerarası iletişimin taraflar için ortak anlam üretiminden ziyade, kalıpyargıların doğrulanması sürecine dönüşmesine neden olmaktadır (Snyder vd., 1977). Yaş kalıpyargılarının kaynaklık ettiği iletişim sorunları, yaşlı bireylerin hem farklı kuşaklardan bireylerle kurdukları ilişkiler aracılığıyla ulaşmayı hedefledikleri duygusal ve maddi çıktılarının hem de toplumsal yaşama katılımlarının önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Bireyin yaş almasıyla birlikte, günlük pratikleri de farklılaşmakta ve bu durum kuşaklararası sosyal temasın da azalmasına neden olarak genç bireylerin yaşlı bireylere ilişkin kalıpyargılarının ortaya çıkışına zemin hazırlamaktadır. Bu bakımdan, yaşa dayalı kalıpyargı içeriklerinin ve bu kalıpyargıların kuşaklararası iletişim süreçlerinde tarafların konuşma davranışlarını ve etkileşim kurma biçimlerini nasıl etkilediğinin bilinmesi, söz konusu kalıpyargıların neden olduğu iletişim problemlerinin de ortadan kaldırılabilmesi için ilk önemli adımdır. Bu noktadan hareketle, çeşitli yaş kalıpyargılarının içeriklerinin tanımlanarak, kişilerarası iletişim sürecinde nasıl bir rol oynadıklarının belirlenmesi ve yaş kalıpyargılarının kaynaklık ettiği iletişim engellerine yönelik çözüm önerilerinin ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda mevcut araştırma sonuçları üzerinden gerçekleştirilen literatür taraması aracılığıyla, kişilerarası iletişim sürecinde yaş kalıpyargılarının rolüne odaklanılarak, kalıpyargı içeriklerinin değerlendiren ve değerlendirilen açısından nasıl olumsuz çıktılara dönüşebildikleri ele alınmakta ve kuşaklararası iletişim modellerine değinilerek, olası çözüm önerileri aktarılmaktadır. Ayrıca konuyla ilgili Türkiye'deki alan yazınının kısıtlılığı ve yaş kalıpyargılarını kişilerarası iletişim perspektifinden ele alan bir çalışmayla karşılaşılmadığı göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu çalışmanın bu eksikliği gidermesi açısından da önem taşıyacağı düşünülmektedir.

Yaş Kalıpyargılarının Kategorizasyonu ve İçeriği

Bireyin kalıpyargı nesnesi hakkındaki inanışlarının içeriği; o nesnenin toplumsal konumu, maddi gücü, toplumsal rolü, diğer bireyler ya da gruplarla kurduğu ilişki biçimleri gibi birçok özelliğinden yola çıkılarak oluşturulmaktadır (Gül-Ünlü, 2020: 195). “Bir grup insanın kişisel özelliklerine atfedilen inançlar seti” olarak ifade edilen (Ashmore & Del Boca, 1981: 16) kalıpyargılar, söz konusu tanımdan anlaşılacağı gibi genellikle bir ya da birçok kişilik özelliğine karşılık gelmektedir. Bu bakımdan, tıpkı diğer kalıpyargı türleri gibi, yaş kalıpyargısı içeriklerinin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmalar da yaşlı bireylere atfedilen kişilik özelliklerinin tespit edilmesine odaklanmaktadır.

Yaşlı bireylere yönelik kalıpyargı içeriklerinin belirlenmesini ele alan en kapsamlı çalışmalardan birinin Hummert ve arkadaşları (1994) tarafından gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Söz konusu

araştırma kapsamında yaşlı, orta yaşlı ve genç katılımcılara yaşlı bireylere yönelik değerlendirmeleri sorulmuş ve bu üç farklı katılımcı grubunun ifade ettiği özellikler (zihinsel ve fiziksel sağlık ve kişilik özelliklerini tanımlayan sıfatlardan oluşan) tanımlanmıştır. Sonrasında ise, Hummert ve arkadaşları tarafından (2008), katılımcıların yaşlı bireylere ilişkin ifade ettikleri bu olumlu ve olumsuz özellikler içeriklerine bağlı olarak

kategorize edilerek, tablolastırılmıştır. Kategorize edilen bu kalıpyargı içeriklerini aşağıdaki tablo üzerinden aktarmak mümkündür:

Olumlu Kalıpyargı İçerikleri ve Özellikler	Olumsuz Kalıpyargı İçerikleri ve Özellikler
<p>Altın yaşlı (<i>golden ager</i>): canlı, maceracı, dikkatli, aktif, sosyal, nüktedan, bağımsız, kültürlü, marifetli, üretken, başarılı, yetenekli, gönüllü, çok gezmiş, gelecek odaklı, eğlenmeyi seven, mutlu, ilgili, sağlıklı, cinsel, kendisiyle barışık, sağlık bilincine sahip, cesaretli.</p> <p>Mükemmel büyükbaba/anne (<i>perfect grandparent</i>): ilgi çekici, kibar, sevecen, aile odaklı, cömert, tatminkar, destekleyici, güvenilir, akıllı, bilge, bilgili.</p> <p>John Wayne muhafazakarlığı (<i>John Wayne conservative</i>): vatansever, dindar, geçmişe özlem duyan, hatıralarla yaşayan, inzivaya çekilmiş, tutucu, duygusal, olgun, kararlı, gururlu.</p>	<p>Ciddi biçimde zedelenmiş (<i>severley impaired</i>): yavaş düşünen, beceriksiz, dermansız, tutarsız, derdini anlatamayan, bunamış.</p> <p>Ümitsizliğe kapılmış (<i>despondent</i>): bunalımlı, üzgün, umutsuz, ürkmüş, bakımsız, yalnız.</p> <p>Şirret/Aksi (<i>shrew/curmudgeon</i>): şikayet eden, hırçın, önyargılı, talepkar, inatçı, bencil, kıskanç, dik kafalı, meraklı.</p> <p>Münzevi (<i>recluse</i>): sessiz, çekingen, naif.</p>

Tablo 1: Bireyin yaşına dayalı olumlu ve olumsuz kalıpyargı içeriklerinin kategorizasyonu (Hummert vd., 2008: 93).

Yukarıdaki kalıpyargı içerikleri incelendiğinde, yaş kalıpyargılarının bireyin doğrudan kişilik özelliklerine atfedilen sıfatları karşıladığını ve yaşlı bireyin toplumsal yaşam içerisinde üstlendiği role uygun içeriklerden oluştuğunu görmek mümkündür. Bu bağlamda Hummert ve arkadaşları (2008: 92), söz konusu kalıpyargı içeriklerinin çok azının yaşlı bireylerin bilişsel, duygusal ya da fiziksel problemlerine odaklandığını, kalıpyargıların genellikle yaşlılara ilişkin toplumsal bir algıyı yansıttığını altını çizmektedir. Dolayısıyla, yaş kalıpyargılarının da tıpkı toplumsal cinsiyet ya da ırk kalıpyargıları gibi kültürel bir arka plana sahip olduğu (Giles vd., 2000; Hummert vd., 1994; Hummert vd., 2008; Pecchioni vd., 2008) ve toplumsal yapının yaşa ve yaşlı bireye dair anlamlandırmalarını içerdiği söylenebilir (Harwood & Anderson; 2002; Harwood & Roy, 1999; McHugh, 2003).

Bununla birlikte, başlı başına yaşlılığın olumsuz bir anlam ifade ettiği üzerinde duran Perdue ve Gurtman'ın (1990), da bulguladığı gibi, bireyler, daha olumsuz içerikli özellikleri yaşlılıkla, daha olumlu içerikli özellikleri ise gençlikle ilişkilendirmektedir. Ayrıca bu ilişkilendirme yaşlı bireylerle karşılaşıldığında olumsuz içerikli kalıpyargıların, genç bireylerle karşılaşıldığında ise, olumlu içerikli kalıpyargıların daha çabuk çağırılmasını da beraberinde getirmektedir. Yani karşılaşılan yaşlı bireyin değerlendirilmesi sürecinde olumsuz içerikli kalıpyargılara daha çabuk ulaşılmakta ve bu

kalıpyargılar bireyin ilk değerlendirme kriterlerini oluşturmaktadır.

Hummert ve arkadaşlarının (1994) çalışmasından ayrı olarak, yaş kalıpyargısı içeriklerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çok sayıda çalışmada (Cuddy & Fiske, 2002; Heckhausen, Dixon & Baltes, 1989; Kite, Deaux & Miele, 1991; Ryan vd., 1992; Ryan vd., 2004) tespit edilen olumlu kalıpyargı içeriklerinin samimiyet; olumsuz kalıpyargı içeriklerinin ise yetersizlik olmak üzere iki ana kümeye ayrıldığı görülmektedir. Yaşlı bireye yönelik bu iki ana kalıpyargı kümesi kişilerarası iletişim sürecindeki bireye yönelik çıkarımlar üzerinde de belirleyici olmaktadır. Yaşlı bireylerin iletişim kurma becerilerine ilişkin kalıpyargı içeriklerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırma sonuçları (Ryan vd., 2004; Ryan vd., 1992), yaşlı bireylerin, genç bireylere nazaran, iletişim kurma becerilerinin daha yetersiz olarak görüldüğünü (duymada ya da isimleri hatırlamada zorlanma gibi) ancak daha samimi (hikaye anlatma gibi) olarak algılandıklarını ortaya koymaktadır.

Türkiye'de ise, Gül-Ünlü (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırma kapsamında yaşlı bireye ilişkin kalıpyargı içeriklerinin değerlendirilen bireyin cinsiyetine bağlı olarak da farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre, katılımcılar yaşlı bir kadınla karşılaştıklarında onun sırasıyla samimi ve duygusal; yaşlı bir erkekle karşılaştıklarında ise onun sırasıyla normal, geleneksel ve mantıklı olduğunu düşündüklerini ifade etmiştir.

Kişilerarası İletişimde Yaş Kalıpyargıları: Değerlendirilen, Bağlam ve Algılayıcının Özellikleri

Kişilerarası iletişimin başlangıcı ve süresince yaşlı bireye ilişkin değerlendirmeleri ve bu değerlendirmelere eşlik eden kalıpyargı içeriklerini etkileyen bazı belirleyiciler bulunmaktadır. Bu belirleyicileri; değerlendirilen yaşlı bireyin kişisel özellikleri, bağlam ve algılayıcının kişisel özellikleri olarak üçe ayırmak mümkündür (Hummert vd., 2008: 101). İlk olarak, değerlendirilen bireyin kişisel özellikleri o özelliklerle atfedilen kalıpyargı içeriklerini doğrudan etkilediğinden; daha ileri yaşla ilişkilendirilen yüz ifadesi, ses ve sözsüz davranış gibi bileşenlerin daha olumsuz kalıpyargılarla nitelendirildiğinden bahsedilebilir. Bu çerçevede gençlerle kıyaslandığında yaşlı bireylerin konuşmalarının (Giles vd., 1992; Hummert vd., 1999; Mulac & Giles, 1996; Ryan & Johnston, 1987; Ryan & Laurie, 1990), yaşlılıkla ilişkilendirilen yüz ifadelerinin (Berry & McArthur, 1985; 1986) ya da yürüme biçimi gibi sözsüz davranışlarının (Montepare & Zebrowitz-McArthur, 1988; 1993) daha olumsuz kalıpyargılarla eşleştirildiğini söylemek mümkündür.

Ayrıca yapılan çalışmalar, katılımcıların değerlendirdikleri bireyin yaşını bilmediği durumlarda da karşılaştıkları olumsuz özellikleri daha yaşlı olduğunu düşündükleri kişilere atfetmeye eğilimli olduklarını göstermektedir. Örneğin; Mulac ve Giles (1996: 199) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, genç dinleyicilerin 59-92 yaş aralığındaki konuşmacılara ilişkin algılarının incelenmesi hedeflenmiş ve katılımcılardan çeşitli konuşma biçimlerini (zor anlaşılır, gergin, sesli harfleri uzatma, ses kalınlığı vb. gibi), kalıpyargılara işaret eden sıfat listeleriyle eşleştirmeleri istenmiştir. Çalışma sonucunda katılımcıların, konuşma biçimlerinden yola çıkarak, yaşının daha yüksek olduğunu düşündükleri bireyleri daha olumsuz kalıpyargı içerikleriyle (dayanaksız, huysuz, dingin, yetersiz, bağımlı vb. gibi) eşleştirdikleri görülmüştür. Bu bakımdan, bireylerin yaşlı bireyle doğrudan karşılaşmadıklarında dahi ona dair yaşla ilişkilendirdikleri ipuçlarını olumsuz kalıpyargılarla eşleştirme eğilimi gösterdiklerini söylemek mümkündür. Benzer biçimde, Hummert ve arkadaşları (1999: 111) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise, yine katılımcılardan yaşları 61-89 arasında değişen konuşmacıları çeşitli kalıpyargı içerikleriyle eşleştirmeleri istenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, katılımcılar, olumsuz kalıpyargıları söz konusu yaş aralığı içerisinde yer alan daha yaşlı bireylerle eşleştirme eğilimi göstermişlerdir. Dolayısıyla, değerlendirilen bireyin yaşı yükseldikçe, kendisine daha olumsuz içerikli kalıpyargıların atfedildiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Yaşlı bireylerin iletişim becerilerine ilişkin düşünceler de genç bireylere göre daha olumsuz değerlendirmeleri içermekte (Ryan vd., 1992) ve dahası yaş başlı başına taraflar arasındaki iletişim aksaklıklarının sebebi olarak kabul edilmektedir. Konuyla ilgili çalışmalar;

katılımcıların ileri yaşı; bireyin kendini ifade etmekte zorlanmasının (Bonnesen & Hummert, 2002), iletişim sürecinde hafıza sorunu yaşamasının (Bieman-Copland & Ryan, 2001) ve konuşmayı tekrarlamasının (Ryan vd., 2002) nedeni olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, diğer kalıpyargı türlerinden farklı olarak, yaş kalıpyargısının değerlendirilen bireyin iletişim becerisi hakkında da algılayıcıya fikir verdiğini söylemek mümkündür. Buna ek olarak, her yaşlı bireyle ilişkilendirilen kalıpyargıları aktive eden fiziksel özelliklerin ve algılanan iletişim becerisinin benzer olmadığını da vurgulamak gerekmektedir. Değerlendirilen her bireyin kişisel özelliklerinin yaşla ilişkilendirilme düzeyi farklılık göstermekte, bu da söz konusu özelliklere atfedilen kalıpyargı içeriklerini çeşitlendirmektedir. Örneğin; bazı yaşlı bireyler diğerlerine göre daha kırışık bir yüz ifadesine ya da dik olmayan bir duruşa sahip olabilmekte, isimleri hatırlamakta ya da kendilerini ifade etmekte daha fazla zorlanabilmektedir. Bu yüzden bireyin yaşına dair değerlendirene temel oluşturan ipuçlarının her birey için aynı olmadığını ve bu ipuçlarına sahip olmayan ya da daha az oranda sahip olan bireyin de olumsuz kalıpyargılarla değerlendirilme oranının daha düşük olacağını söylemek olanaklıdır (Bonnesen & Hummert, 2002; Hummert, Garstka & Shaner, 1997).

Birey hakkındaki değerlendirmelere eşlik eden kalıpyargı içeriklerini etkileyen bir diğer belirleyici ise, bağlamdır. Kişilerarası iletişimde bağlam, iletişimin gerçekleştiği durumu ifade etmektedir. Bireye ilişkin hangi özelliklerin öncelikli olarak, kim tarafından, nasıl değerlendirileceği ve bu değerlendirmelere hangi kalıpyargıların atfedileceği bağlamla yakından ilişkilidir. Çünkü söz konusu yaşlı bireyle nerede karşılaşıldığı, hangi konu hakkında konuşulduğu, değerlendirilen bireyin o sırada ne yaptığı, yanında kimlerin olduğu gibi birçok faktör algılayıcının onun hakkındaki çıkarımlarını etkilemektedir. Bilindiği üzere, kalıpyargılar, her zaman yalın bir biçimde bulunmayabilmekte, birbirleriyle organize olmuş sıfat listeleri yerine çok daha karmaşık bir yapıya sahip olabilmektedir. Bu bağlamda, Hortaçsu (2014: 235), kalıpyargı içeriklerinin karmaşık veya yalın olabileceğini, bir kalıpyargının içeriğini oluşturan sözcükler ne denli farklı sayıda özelliğe ilişkinse ve bu özelliklere eşit sayıda dağılmaktaysa kalıpyargının içeriğinin de o denli karmaşık olacağını belirtmektedir. Yani bireye ilişkin bir özelliğe ne kadar farklı içeriğe sahip kalıpyargı atfediliyorsa, o bireyin söz konusu özelliği hakkındaki kalıpyargıların içeriği de o derece karmaşık olmaktadır. Bu çerçevede, Barker ve arkadaşları (2008), yaşlı bireyle kurulan temasın niteliğinin bağlamın nasıl değerlendirileceğini de belirlediğini ileri sürmektedir. Araştırmacılara (2008: 146) göre, yaşlı bireyle kurulan düşük nitelikli temas, düşük bilişsel karmaşıklığa neden olduğundan yaşlı bireylere yönelik olumsuz kalıpyargıları da beraberinde getirecektir. Yaşlı bireyle kurulan temasın niteliği yüksek olduğunda ise, bu durum yaş kalıpyargılarına ilişkin bilişsel karmaşıklık da beraberinde getireceğinden, kalıpyargılar bireyle daha yüksek bir etkileşim kurularak olumlu kalıpyargılar

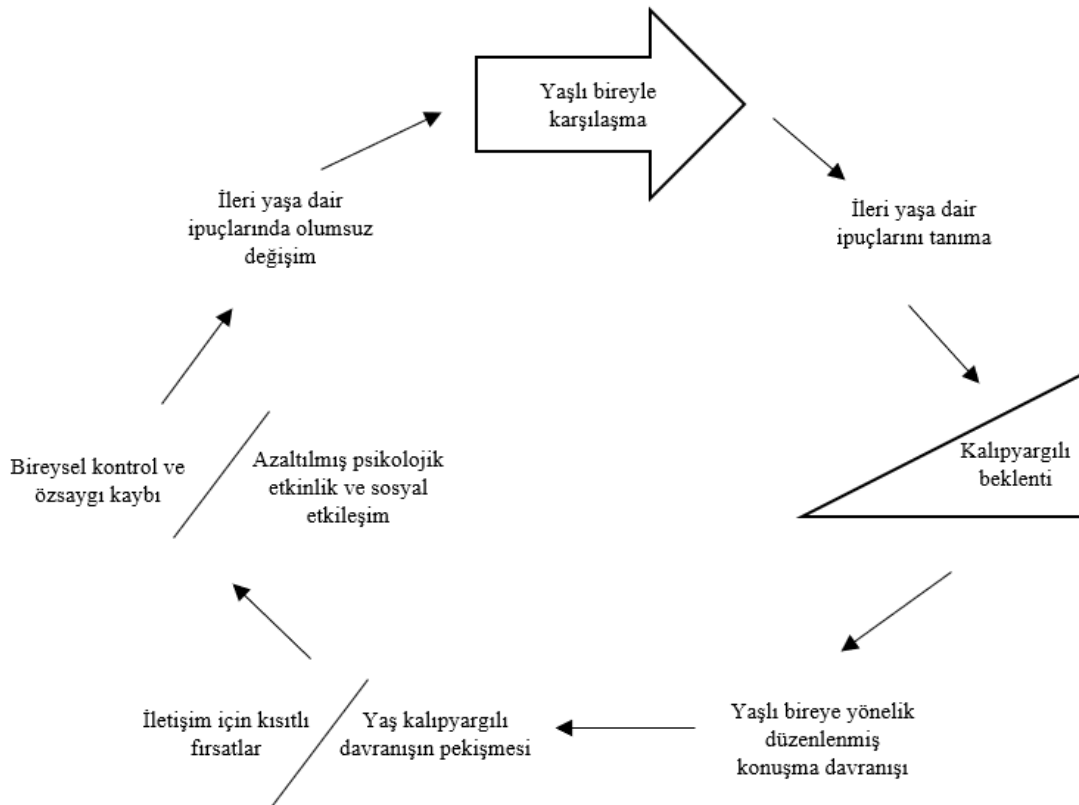
aktive olabilecek ve böylelikle kuşaklararasıda sağlıklı bir iletişim süreci gerçekleştirilecektir.

Yaşlı bireye ilişkin kalıpyargı içeriklerini şekillendiren bir diğer faktör ise, algılayıcının kişisel özellikleridir. Konuyla ilgili olarak, Hummert ve arkadaşları (2008: 101) üç bileşen arasından en merkezi role sahip olması dolayısıyla algılayıcının bireysel özelliklerinin diğer bileşenler üzerinde de belirleyici rol oynadığının altını çizmektedir. Çünkü algılayıcının bilişsel yapısı, karşılaşılan yaşlı bireyin özelliklerinden hangisi ya da hangilerinin seçileceği ve yorumlanacağına dair bir çerçeve oluşturmakta, bu nedenle diğer iki bileşeni de doğrudan şekillendirmektedir. Algılayıcının bireysel özelliklerin en önemlilerinin başında ise, yaş gelmektedir. Konuyla ilgili araştırma verileri (Brewer, Dull & Lui, 1981; Chasteen & Cary, 2015; Hummert, Shaner & Garstka, 1995; Kite & Johnson, 1988; Voss, Bodner & Rothermund, 2017), genç bireylerin, değerlendirdikleri yaşlı bireylerin özellikle fiziksel özelliklerini olumlu içerikli kalıpyargılarla eşleştirme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Değerlendiren birey yaşlı olduğunda ise, yaş kalıpyargılarının daha kompleks bir hal aldığını

(Heckhausen, Dixon & Baltes, 1989; Hummert vd., 1994), yaşa dair olumlu kalıpyargı içeriklerinin daha kolay çağırıldığını (Hummert vd., 2002) ve kalıpyargı içeriklerinin olumsuzdan olumluya doğru bir değişim gösterdiğini (Bonnesen & Hummert, 2002; Ryan vd., 2002) söylemek olanaklıdır.

Kuşaklararası İletişimde Yaş Kalıpyargılarının Rolü

Farklı kuşaklardan bireyler arasında gerçekleşen kişilerarası iletişim sürecinde, yaş kalıpyargıları oldukça belirleyici bir rol oynamaktadır. Genç bireylerin yaş kalıpyargılarıyla ilişkilendirerek karşılarındaki yaşlı bireye atfettikleri gerçek olmayan ya da gerçeğin çarpık bir versiyonunu içeren beklentilerine uygun biçimde oluşturulan iletişim mesajı, taraflar arasındaki ortak anlam üretimini de imkansız hale getirmektedir. Bu çerçevede Ryan ve arkadaşları (1994) kuşaklararası iletişim sürecine etki eden yaş kalıpyargılarının olumsuz rolünü aşağıda yer verilen Yaşa Dayalı İletişim Çıkmazı Modeli (*Communication Predicament of Aging Model*) üzerinden şöyle açıklamaktadır:

Şekil 1: Yaşa Dayalı İletişim Çıkmazı Modeli (Ryan vd., 1995: 91).

Modele göre, değerlendiren, ileri yaşlı bir bireyle karşılaştığında ve yaşa ilişkin çeşitli ipuçlarını (fiziksel görünüş, ses vb.) algıladığında, söz konusu ipuçlarını anlamlandırabilmek için kalıpyargılarından yararlanmakta ve bu kalıpyargılarına uygun beklentilere (örneğin; karşı tarafın zor duyacağı ya da isimleri hatırlamakta zorlanacağını düşünülmesi gibi) sahip

olmaktadır. Yani kalıpyargılar, bireyin değerlendirdiği yaşlı birey hakkındaki inanışlarını ve beklentilerini belirlemekte, birey bu beklentilerine uygun olarak karşı tarafa yönelik iletişim davranışını düzenlemektedir. Bu bağlamda, İletişim Uyum Teorisi'ne (*Communication Accommodation Theory*) de¹ değinmek gerekmektedir. Söz

¹ Detaylı bilgi için bkz. (1) Giles, H., Coupland, N. & Coupland, J. (1991). *Accommodation Theory: Communication, Context, and Consequence.*

Contexts of Accommodation: Developments in Applied Linguistics, (der. H. Giles, J. Coupland & N. Coupland), Cambridge: Cambridge University

konusu teori, temel olarak, kuşaklararası iletişim sürecinde bireyin karşısındakiyle kurduğu iletişimi uyumlulaştırabilmek için davranışlarını düzenlediği görüşüne dayanmaktadır. Yani birey, karşısındakiyle iletişim kurmadan önce onun hakkındaki gözlemlerine dayanarak kendi iletişim davranışını karşı tarafa uyumlu (seçtiği sözcükler, sesinin tonu, beden dilini kullanma biçimi vb.) hale getirmektedir.

Kuşaklararası iletişim sürecini İletişim Uyum Teorisi perspektiften ele alan Yaşa Dayalı İletişim Çıkmazı Modeli'ne göre, yaşlı bireylerin iletişim kurma biçimlerine ilişkin değerlendirmeler, bireylerin onlarla olan iletişim stratejilerini de uyumlulaştırmalarına neden olmaktadır (Ryan vd., 1992). Bireylerin karşısındaki yaşlı bireyler hakkındaki kalıpyargılarına uygun olarak iletişim kurma biçimlerini uyumlulaştırmaları, normalden daha yüksek sesle konuşma, kelimeleri daha çok tekrar etme gibi düzenlenmiş davranışları beraberinde getirmektedir. Söz konusu düzenlenmiş davranışlar ise, hem yaşlı bireylerin iletişim sürecinde kendilerini ifade edebilmeleri için kısıtlı fırsatlara sahip olmalarının hem de değerlendirenin yaşa dayalı kalıpyargılarının pekişmesinin temel sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü yaşlı bireylerin zor duyduklarına, kelimeleri hatırlamakta zorlandıklarına ya da dili kullanma becerilerinin düşük olduğuna inanılması; onlarla iletişim kurulurken yüksek ve yavaş sesle, basit cümleler kurularak konuşulmasına neden olmakta ve yaşlı konuşması (*elderspeak*) (Cohen & Faulkner, 1986; Kemper, 1994; Kemper & Harden, 1999; O'Connor & St Pierre, 2004), bebek konuşması (*babytalk*) (O'Connor & Rigby, 1996; Ryan, Hamilton & See, 1994), bağımlılığı destekleyen iletişim (*dependency-supporting communication*) (Baltes, Neumann & Zank, 1994; Baltes & Wahl, 1996) ya da patronluk taslayan konuşma (*patronizing*) (Giles, Fox & Smith, 1993; Hehman, Corpuz & Bugental, 2012; Hummert, 1994; Hummert & Ryan, 1996; Ryan, Bourhis & Knops, 1991; Ryan, Hummert & Boich, 1995) gibi çeşitli olumsuz içerikli konuşma biçimlerinin ortaya çıkışına zemin hazırlamaktadır.

Yaşlı bireyler için uyumlulaştırılan bu iletişim biçimleri dolayısıyla iletişim süreci tek bir taraf üzerinden yönlendirilmekte, bu durum yaşlı bireylerin kendilerini ifade edebilme imkanlarını kısıtlayarak, kişilerarası iletişimin temel çıktısı olan ortak anlam üretimini zorlaştırmaktadır. Taraflar arasında ortak anlam üretiminin gerçekleş(e)memesi, bireyin yaşlı bireye dair kalıpyargılı beklentilerinin doğrulanmasını da beraberinde getirmektedir. Bu aşamada, değerlendirenin yaşlı bireye yönelik atıfları, onun hakkındaki çıkarımları için temel oluşturmakta ve inanışlarının geçerliliği ya da geçersizliğine bağlı olarak tasarladığı davranışlarını

harekete geçirmektedir. Yani aslında birey, karşısındakiine dair kalıpyargılı çıkarımlarını sergilediği davranışları aracılığıyla test etmekte ve kalıpyargılı inanışlarına uygun sonuçlara ulaşma eğilimi göstermektedir. Bu sebeple, yaşlı bireyle kurduğu etkileşimini bu inanışlarını doğrulayabileceği biçimde yapılandırmaktadır. Bu durum, taraflar arasında kurulan etkileşimi oldukça kısıtlı hale getirerek, karşı tarafın yani yaşlı bireyin süreç üzerindeki bireysel kontrolünün azalmasına neden olmaktadır.

Kuşaklararası iletişimde gerçekleşen aşırı uyumlulaştırılmış iletişim sürecinin bu işleyişinin yaşlı bireyin özsaygısını da olumsuz yönde etkilediği görülmektedir (Ryan vd., 1986). Bu bağlamda, dahil oldukları iletişim biçimini değerlendiren yaşlı bireyler, söz konusu iletişimin daha az tatmin edici, problemlili, yabancılaştırıcı, kötü hissettiren, yetersiz ve karşı tarafa bağımlı bir özelliğe sahip olduğunu belirtmektedir (Balsis & Carpenter, 2006; La Tourette & Meeks, 2000; Russel & Schofield, 1999; Ryan, Hamilton & See, 1994; Ryan, Meredith & Shantz, 1994). Bu durum ise, her iki taraf için de yaşa dayalı olumsuz kalıpyargıların doğruluğuna olan inanışı güçlendirmektedir. Çünkü karşı tarafla yüksek niteliğe sahip bir iletişim kuramayan yaşlı birey bu durumdan olumsuz etkilenerek, kendi iletişim becerisinin yeterliliğini sorgulayabilmektedir. Bu bakımdan, aşırı uyumlulaştırılmış kuşaklararası iletişimin, yaşlı bireyler özelinde de, kendini gerçekleştiren kehanete² neden olarak, bireyin kendisi hakkındaki beklentileri karşılar bir biçimde davranmasını beraberinde getirdiğini söylemek mümkündür (Giles vd., 1994).

Kuşaklararası iletişim sürecinin yaş kalıpyargılarıyla uyumlulaştırılmış biçimde sürdürülmesi, yaşlı bireylerin çevresindekilerle olan sosyal etkileşimini sınırlandırmaktadır. Bu çerçevede Hummert ve arkadaşları (2008: 108), yaşlı bireylerin karşısındakiyle iletişim kurmakta zorlandıklarını düşünmelerinin ve yetersiz iletişim becerisine sahip olduklarına inanmalarının, kendilerini de olumsuz kalıpyargılamalarına neden olabileceğinden bahsetmektedir. Yaşlı bireylerin kendi iletişim becerilerine yönelik kalıpyargıları doğrulamaları, kuşaklararası iletişim sürecinde yer alan her iki tarafın da yaşla ilişkili tüm ipuçlarını olumsuz kalıpyargılarla eşleştirmesini ve olumlu kalıpyargı içeriklerinin daha zor ulaşılabilir hale gelmesini beraberinde getirmektedir. Böylelikle kuşaklararası kurulan iletişimin kendisinin de yaş kalıpyargılarının doğrulanmasına katkı sağladığı söylenebilir. Bu bağlamda, Bilgin (1994: 74) bireye yüklenen kalıpyargıların, onun gerçek özelliklerinden ziyade, onda bulunması beklenen özellikler olması

Press, p.1-68. (2) Giles, H., Mulac, A., Bradac, J.J. & Johnson, P. (1987). Speech Accommodation Theory: The Last Decade and Beyond. *Communication Yearbook 10*, (der. M.L. McLaughlin), Beverly Hills: Sage Publication, p. 13-48, (3) Giles, H. & Ogay, T. (2007). Communication Accommodation Theory. *Explaining Communication: Contemporary Theories and Exemplars*, (der. B.B. Whaley & W. Samter), Mahwah & New Jersey: Lawrence Erlbaum, p.293-310.

² Detaylı bilgi için bkznz. (1) Merton, R.K. (1948). The Self-fulfilling Prophecy. *The Antioch Review*, 8(2), 193-210, (2) Snyder, M., Tanke, E.D.

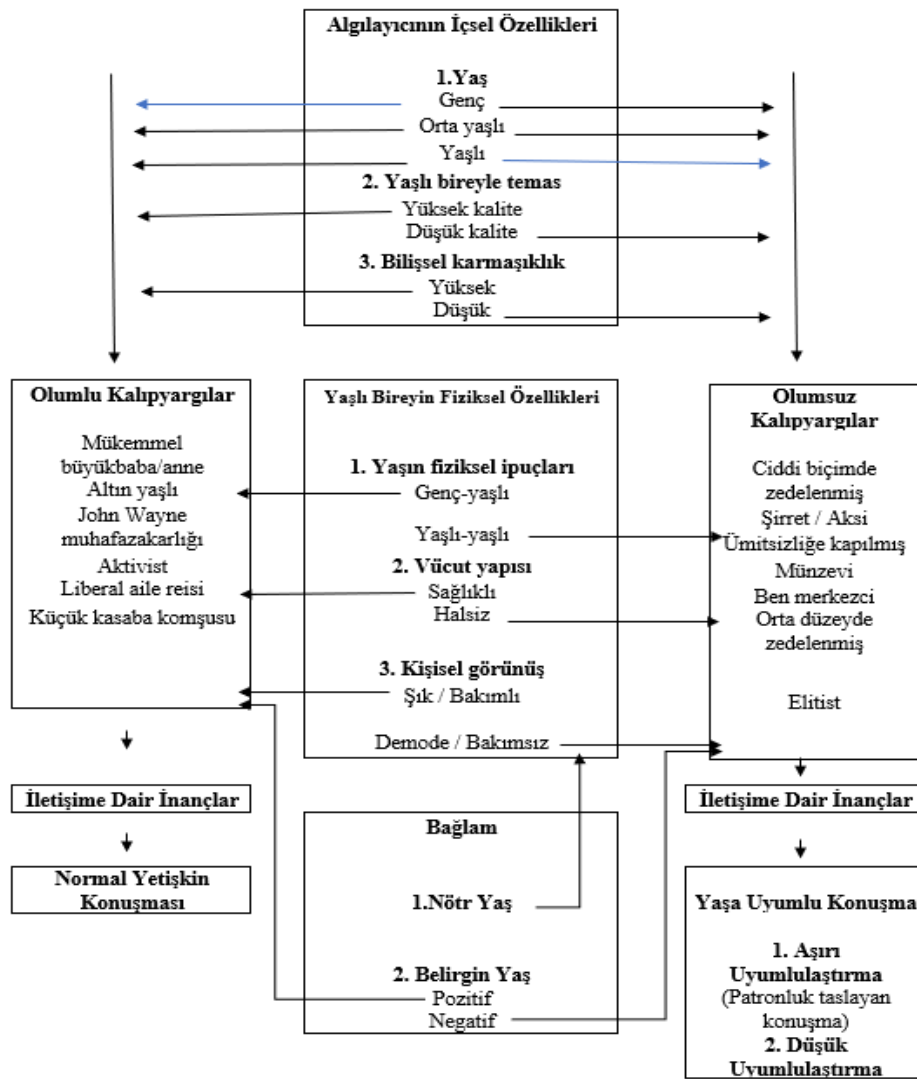
ve Berscheid, E. (1977). Social perception and interpersonal behavior: On the Self-fulfilling Nature of Social Stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35(9), 656- 666.

bakımından kişilerarası iletişim sürecinin de bireyin yerleştirildiği kategorinin kendisine uygun olup olmadığının bir doğrulamasını içerdiğinin altını çizmektedir. Dolayısıyla, yaşlı bireye yönelik aşırı uyumlulaştırılmış iletişim süreciyle birlikte, yaş kalıpyargılarının her iki taraf için de onanarak, kalıpyargıların doğruluğuna olan inancı güçlendiğini ve bir kısırdöngü haline aldığını belirtmek olanaklıdır.

Yaş Kalıpyargıları Doğrultusunda Uyumlulaştırılan Kişilerarası İletişim

Kalıpyargıların kişilerarasında kurulan iletişim sürecini olumsuz etkilemesinin temel nedeni, tarafların birbirlerine gönderdiği iletişim mesajının bu

kalıpyargılara uygun olarak tasarlanmasıdır. Bu nedenle iletişim sürecinde tarafların birbirleri hakkında sahip oldukları kalıpyargı içeriklerinin bilinmesi, söz konusu iletişim süreci içerisinde nasıl uyumlulaştırılmış iletişim mesajlarının gönderileceğinin anlaşılması açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu kapsamda Barker ve arkadaşları (2008: 147), Hummert (1994: 169) tarafından geliştirilen ve bireylerarası etkileşimde yaş kalıpyargılarının aktivasyonunu ele alan modeli detaylandırmış, olumlu ve olumsuz içerikli yaş kalıpyargılarının algılayıcının içsel özellikleri, yaşlı bireyin fiziksel özellikleri ve bağlam üzerinden nasıl aktive olduğunu ve nasıl bir iletişim davranışını beraberinde getirdiğini şöyle görselleştirmişlerdir:

Şekil 2: Kişilerarası iletişim sürecinde yaş kalıpyargılarının aktivasyonu (Barker vd., 2008: 147)

Şekil incelendiğinde, olumlu ve olumsuz kalıpyargı içeriklerinden hangisinin ya da hangilerinin aktive olacağını; algılayıcının içsel özellikleri, yaşlı bireyin fiziksel özellikleri ve bağlamın yapısı tarafından belirlendiğini söylemek mümkündür. Buna göre, algılayıcı genç ya da orta yaşlı olduğunda, yaşlı bireyle düşük nitelikli temas kurduğunda, kalıpyargıların zihinsel örgütlenmesi düşük düzeyde bilişsel karmaşa

içerdiğinde, algılanan hedef birey ileri yaş, halsiz bir vücut duruşu ve bakımsız bir görünüme sahip olduğunda ve bağlam yaşa dair negatif (örneğin yaşlı bireyle bir huzurevinde karşılaşıldığında gibi) ya da nötr bir özellik taşıdığına olumsuz kalıpyargı içerikleri aktive olmaktadır. Bu olumsuz kalıpyargı içerikleri ise, yukarıdaki bölümde de değinildiği üzere, bireyin yaşı dolayısıyla kendisine atfedilen iletişim becerisinin

yetersiz olduğu inancını beraberinde getireceğinden patronluk taslayan konuşma, yaşlı konuşması gibi aşırı ya da düşük düzeyde uyumlulaştırılmış iletişim davranışına neden olmaktadır.

Diğer taraftan, algılayıcı orta yaşlı ya da yaşlı olduğunda, yaşlı bireyle yüksek nitelikli temas kurduğunda, kalıpyargıların zihinsel örgütlenmesi yüksek düzeyde bilişsel karmaşa içerdiğinde, algılanan hedef birey genç, sağlıklı bir vücut duruş ve bakımlı bir görünüme sahip olduğunda ve bağlam yaşa dair pozitif ya da nötr bir özellik taşıdığına, olumlu kalıpyargı içerikleri aktive olmaktadır. Söz konusu olumlu kalıpyargılar ise, taraflar arasındaki iletişim sürecine dair olumsuz bir etkiye neden olmamakta, böylelikle sağlıklı bir iletişim sürecinin gerçekleşebilmesi için ihtiyaç duyulan zemin oluşabilmektedir.

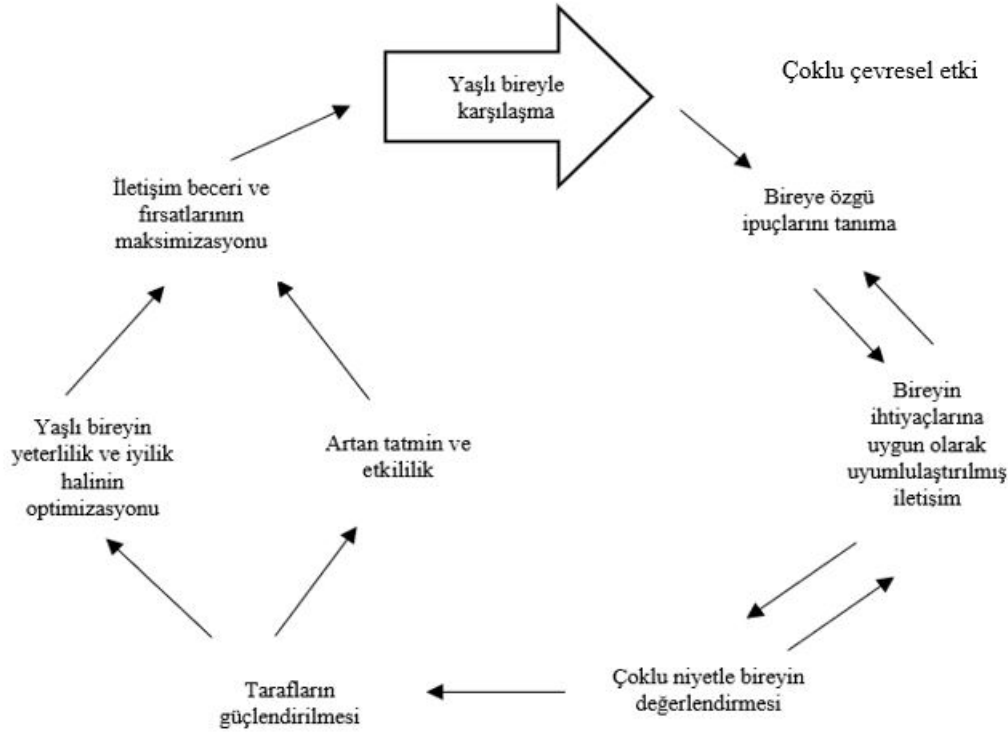
Bununla birlikte, kuşaklararası iletişim sürecini konu alan çok sayıda araştırmancının (Hummert & Shaner, 1994; Hummert vd., 1998; Kemper vd., 1998), yaşa dair olumsuz içerikli kalıpyargıların, olumlu kalıpyargılara kıyasla, iletişim süreci üzerinde çok daha belirleyici bir etkiye sahip olduğunu bulguladığını da eklemek gerekmektedir. Ayrıca söz konusu olumsuz içerikli kalıpyargılar, genç bireylerin yaşlılarla iletişimlerinde olumsuz deneyimler edinmelerine yol açarak, kuşaklararası iletişimin zorluğuna (yanlış anlaşılmalara, çatışmalar gibi) ilişkin düşünceleri de beraberinde getirebilmektedir. Bu çerçevede, kişilerarası iletişimde yaş kalıpyargılarının olumsuz etkisinin nasıl azaltılabileceği de cevaplanması gereken önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaş Kalıpyargılarının Olumsuz Etkisini Azaltmak

Kişilerarası iletişim sürecinde yaş kalıpyargılarının olumsuz etkisinin nasıl azaltılabileceğine cevap aramak amacıyla gerçekleştirilen çok sayıda çalışmanın (Hale, 2000; Knox, Gekoski & Johnson, 1986; Rose, Colley & Eddy, 1988), taraflar arasındaki iletişimin niteliğinin iyileştirilmesine odaklandığı görülmektedir. Söz konusu çalışmalara göre, yaşlı bireylere yönelik olumsuz algı ve yaklaşımların değiştirilmesinde taraflar arasında kurulan

iletişimin niteliği sıklığından çok daha fazla önem taşımakta, bu bakımdan niteliğin iyileştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, taraflar arasında nitelikli bir iletişim sürecinin kurulup, sürdürülmesi yaşlı bireylere yönelik aşırı uyumlulaştırılmış iletişim davranışının azaltılabilmesine olanak sağlaması açısından da önemlidir.

Bu çerçevede Ryan ve arkadaşları (1995), kişilerarası iletişim sürecinde yaşa dayanan kalıpyargıların ve bu kalıpyargılarla uyumlulaştırılmış iletişim davranışının olumsuz etkilerinin azaltılabilmesi için taraflar arasında olumlu geribildirime dayanan bir iletişim döngüsünün gerekliliğinin altını çizmektedir. Bu perspektiften yola çıkan araştırmacılar, Yaşa Dayalı İletişim Çıkmazı Modeli'nde olumsuz geribildirime neden olan unsurların değiştirilmesiyle birlikte, yaşlı bireyle karşılaşıldığı andan itibaren nasıl bir olumlu geribildirim döngüsünün yaratılabileceği üzerinde durmaktadır. Araştırmacılar tarafından İletişimi İyileştirme Modeli (*Communication Enhancement Model*) olarak adlandırılan ve kuşaklararası iletişimdeki taraflar arasında olumlu geribildirim döngüsünün sağlanmasını hedefleyen bu model, öncelikle iletişim kurulan bireye odaklanılması gerektiğini temel almaktadır. Yaşlı birey, sadece etkileşim sürecinin başında kendisiyle iletişim kurulan bir taraf olarak değil, tüm etkileşim süreci boyunca yeniden değerlendirilerek karşılıklı iletişimin sürdürüldüğü bir alıcı olarak görülmektedir. Yani birey, iletişim mesajını gönderdiği yaşlı bireyi yalnızca etkileşim kurmadan önce değil, sürekli biçimde değerlendirmekte ve değerlendirmelerine uygun çıkarımları doğrultusunda iletişim sürecini uyumlulaştırmaktadır. Böylelikle taraflar, birbirlerine karşı uygun adaptasyonları gerçekleştirebilmekte ve olumlu bir geribildirim döngüsüne dayanan etkili iletişim, yaşlı bireyler için de tatmin ve yeterlilik hissi sağlayabilmektedir. Dolayısıyla model, farklı kuşaklardan bireyler arasında kurulan iletişimin etkililiğinin arttırılabilmesine olanak sağlaması bakımından önem taşımaktadır. İletişimi İyileştirme Modeli'ni aşağıdaki şu şekil üzerinden aktarmak mümkündür:

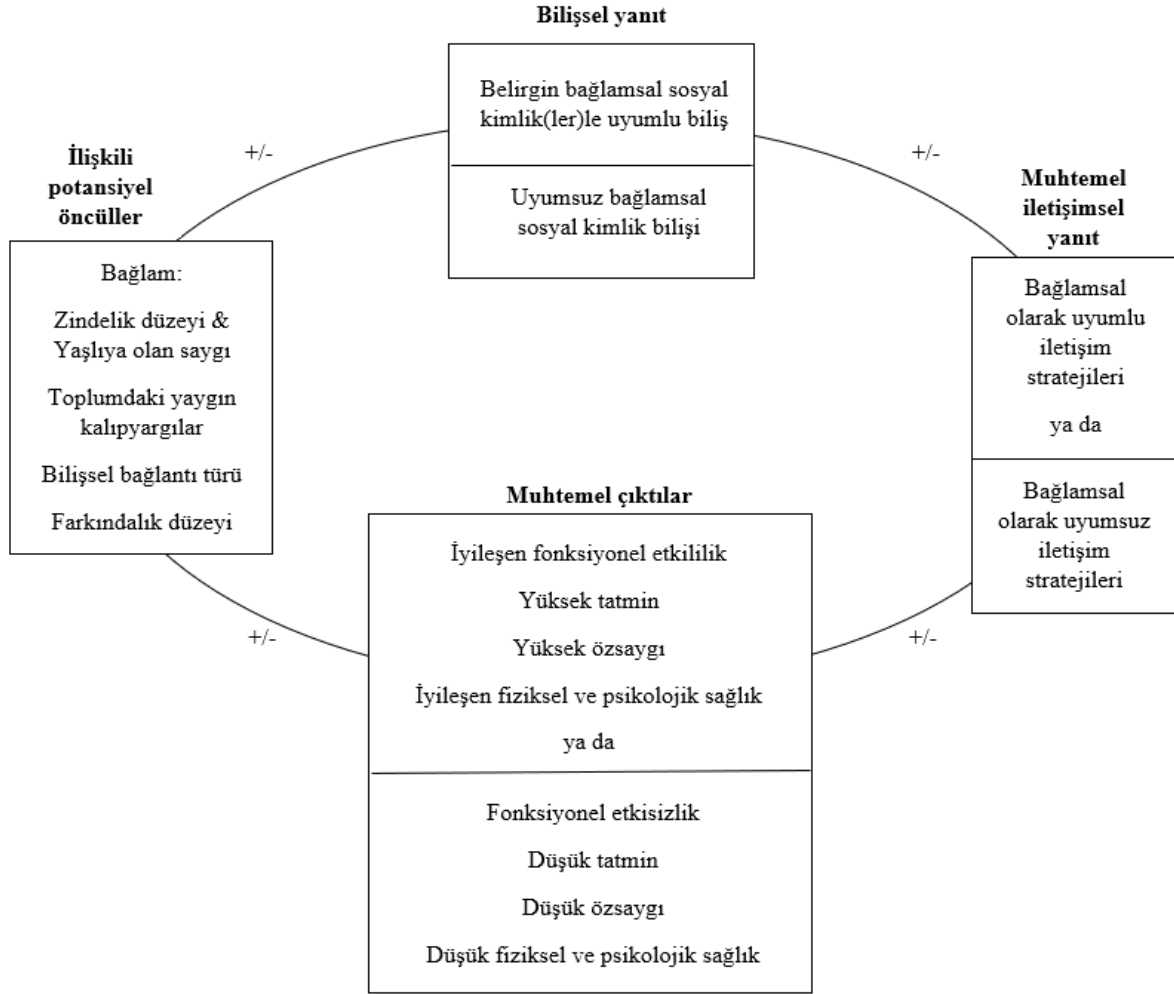
Şekil 3: İletişimi İyileştirme Modeli (Ryan vd., 1995: 96).

Yaşa dayalı iletişim engellerini çözümlenebilmek amacıyla geliştirilen İletişimi İyileştirme Modeli'ne göre, yaş kalıpyargılarının iletişim süreci üzerindeki belirleyiciliğini azaltabilmek için, kuşaklararası iletişimin bireylerin sosyal kimliğinden ziyade bireysel kimlik temeline çekilmesi gerekmektedir (Barker vd., 2008: 148). Bireysel kimlik temelinde kurulan bir kişilerarası iletişim sürecinde yaşlı hedefle karşılaşan birey, bireyin yaşından bağımsız olarak kişiye özgü ipuçlarına odaklanabilmektedir. Modelde yaşlı bireyin ihtiyaçlarına olan duyarlılığın aktif hale getirilmesinin temel alınması (Barker vd., 2008: 148), yaşlı bireyin bireysel düzeyde değerlendirilebilmesini ve onun ihtiyaçları doğrultusunda uyumlulaştırılmış bir iletişim davranışının sergilenmesini de mümkün kılmaktadır. Bu durum ise, bireyin içeriği kalıpyargılarla belirlenmiş tek bir inanışla değil çoklu niyetle değerlendirilebilmesine olanak sağlamaktadır. Bu sayede taraflar arasında kurulan iletişimin niteliğinin güçlendirilmesi ve tatmin edici bir iletişimin gerçekleşmesi, yaşlı bireyin psikolojik ve fiziksel iyilik halini optimize etmektedir.

Model aracılığıyla, kuşaklararası kurulan iletişim stiline ve içeriğinin değiştirilebilmesi hedeflenmektedir. Söz konusu olumlu döngünün sağlanabilmesiyle birlikte,

kuşaklararası iletişim sürecine katılan yaşlı bireylerin beceri ve fırsatlarının maksimize edilebilmesi, ortak anlam üretimini de olanaklı kılmaktadır. Ayrıca, yaşlı bireyle kurulan iletişimin niteliğinin artırılabilmesi, sonraki kuşaklararası iletişim süreçlerinin olumlu bir döngü içerisinde gerçekleşebilmesi için de bir alt yapı oluşturmaktadır.

İletişim Çıkmazı Modeli, kuşaklararası iletişimin olumsuz çıktılarının nedenlerini açıklamaya odaklanırken, İletişimi İyileştirme Modeli bu olumsuz çıktılarının nasıl iyileştirilebileceğini ele almaktadır. Barker ve arkadaşları (2008) ise, kuşaklararası iletişimde yaş kalıpyargılarının olumsuz etkilerinin nasıl azaltılabileceği sorusunu iki modeli entegre ettikleri bir karma model üzerinden cevaplamaktadır. Barker ve Giles (2003) tarafından temelleri atılan, sonrasında Barker ve arkadaşlarının (2008) çalışmasıyla sistematize edilen, aynı ve farklı kuşaklardan bireyler arasında gerçekleşen kişilerarası iletişim sürecini temel alan bu karma model, Kuşaklar/arası-İç İletişim Modeli (*Model of Inter-and Intragenerational Communication*) olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu modeli aşağıda yer alan şekil üzerinden aktarmak mümkündür (Barker vd., 2008: 150):

Şekil 4: Kuşaklar/arası-içi İletişim Modeli (Barker vd., 2008: 150)

Model, ilk olarak, etkileşim sürecini etkileme potansiyeline sahip öncülleri ele almaktadır. Bu potansiyel öncüller dörde ayrılmaktadır: (1) bağlam (bireyin nasıl görüldüğü / toplumsal konumu vb.), (2) yaygın yaş kalıpyargıları, (3) yaşla ilişkili bilişsel bağlantı, (4) farkındalık düzeyi. Bunlardan ilki olan bağlam, taraflar arasındaki iletişimin nerede ve nasıl gerçekleştiğine bağlı olarak anlam kazandığına vurgu yapmaktadır. Çünkü bireyler, karşısındaki hedef bireyle nasıl bir bağlamda bulduklarına dayalı olarak yaşla ilişkilendirmekte ve yorumlamaktadır. İkincisi, yaşlı bireyler hakkında toplumda yaygın olarak kabul edilen yaş kalıpyargılarıdır. Bu kalıpyargılar, çoğu zaman bireysel farklılıklara dikkat edilmesini engelleyebilmekte, değerlendiren yaşlı bireyin söz konusu kalıpyargı içeriklerine aykırı özelliklerini (olumlu ya da olumsuz) göz ardı edebilmektedir. Üçüncüsü bireyin yaşla ilişkili bilişsel bağlantısıdır. Bu bağlantılar, yaşlı bireyle karşılaştığında ona verilecek bilişsel tepkileri şekillendirmekte, çoğunlukla yaşlı bireye yönelik olumsuz tepkilere neden olmakta ve yanlış anlaşılmalara sonuçlanmaktadır. Sonuncusu ise, bireyin farkındalık düzeyidir. Her bir bireyin yaşlı bireyler hakkındaki farkındalık düzeyi değişmekte, bu durum da taraflar arasında kurulan etkileşim sürecini şekillendirmektedir.

Model, kuşaklararası iletişim sürecini, gruplararası düzeyde ele almaktadır. Bu bakımdan, bahsedilen öncüller, değerlendirenin sosyal kimliğinin yaşlı bireyin kimliğiyle ne derece uyumlu olduğunun algılanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Değerlendirenin yaşlı bireye ilişkin bu çıkarımı, onun bir iç grup üyesi mi yoksa bir dış grup üyesi mi olarak kabul edileceğini de belirlemektedir. Yaşlı bireyin hangi grubun üyesi olarak görüldüğü, tercih edilen iletişim stratejisini de şekillendirmektedir. Buna göre, bireyin bir iç grup üyesi olarak algılanması, bağlamsal açıdan uyumlu iletişim stratejisini de beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede araştırmacılar uyumlu iletişim stratejisini farklı kuşaktan her iki katılımcı için de tatmin edici, yararlı ve etkili olarak tanımlamaktadır. Ayrıca araştırmacılara göre, bu iletişim biçimi, işlevsel olması (örneğin; doktor ve yaşlı hasta iletişimi düşünüldüğünde) dolayısıyla tarafların iletişim tatminini yükselterek; bireyin özsaygısının, fiziksel ve psikolojik iyilik halinin korunarak, sürdürülmesine de olanak sağlamaktadır. Dış grup üyesi olarak algılanan bireye yönelik uyumsuz iletişim stratejisi ise, taraflar arasında memnuniyetsizlik ve anlaşmazlığa neden olarak, sonraki etkileşim süreçlerinden kaçınılmasına dahi sebebiyet verebilmektedir (Barker vd., 2008: 156). Dış grup üyesine yönelik aşırı uyumlulaştırılmış iletişim davranışı her ne

kadar iyi niyetle gerçekleştirilse de olumsuz çıktılara dönüşebilmektedir. Yani modele göre, taraflar arasında kurulan etkileşimi şekillendiren öncüllere bağlı olarak, yaşlı bireyin nasıl algılandığı (iç grup / dış grup) ve nasıl bir iletişim stratejisinin tercih edildiği, kuşaklararası iletişim sürecinin nasıl çıktılarla sonuçlanacağını belirlemektedir.

Barker ve arkadaşları'na (2008: 158) göre bu karma modelin kuşaklararası iletişim sürecindeki avantajlarını şöyle sıralamak mümkündür: (1) Model, gruplararası bir fenomen olarak ele aldığı kuşaklararası iletişim sürecine ve çıktılarına (olumlu ve olumsuz) ilişkin bütüncül bir tanımlama sunmakta, (2) sosyal yapının ve kültürel değişkenliğin yönlerinin ve bunlardaki öznel değişikliklerin izlenmesi ihtiyacı üzerinde durmakta, (3) göz ardı etmek yerine ayırım yapmanın ve sürdürmenin kuşaklararası iletişim açısından avantajlı olabileceğini varsaymakta, (4) iletişimsel sonuçların, modelin işlem döngüsünde giren en önemli faktörleri şekillendirdiğini kabul etmektedir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, model kapsamında kategorize edilen öncüllerin, bireyin nasıl algılanacağını ve buna bağlı olarak nasıl bir iletişim davranışının benimseneceğinin anlaşılması açısından oldukça önem taşıdığı görülmektedir. Ayrıca model, kuşaklararası iletişim sürecinin muhtemel çıktılarını aşamalı bir biçimde açıklamaktadır. Bu bakımdan, iletişim sürecine etki eden içsel ve çevresel faktörlerin tanımlanması, sürecin bir sonraki aşamasının nasıl şekilleneceği ve muhtemel çıktılarının ne olacağı hakkında da fikir vericidir.

Sonuç ve Değerlendirme

Yaş kalıpyargılarının içeriğinin, iletişim sürecine nasıl etki ettiklerinin ve ne gibi engellere neden olduklarının anlaşılması, farklı kuşaklardan bireyler arasında gerçekleşen kişilerarası iletişim sürecinin iyileştirilebilmesi açısından oldukça önemlidir. Yaşlı bireylerle kurulan kişilerarası iletişimin her iki taraf açısından da ortak bir anlam üretimine kaynaklık etmesi, hem genç kuşakların yaşlı bireylerle empati kurabilmelerine hem de yaşlı bireylerin toplumsal hayata entegre olabilmelerine olanak sağlamaktadır. Yaşlı bireyler, kendi toplulukları, değerleri ve eğilimleri ile farklı dönemlerden gelmelerinin yanı sıra aynı zamanda yaşamöyküleri ve somatik özellikleriyle uyumlu farklı problemlere de sahiplerdir (Giles vd., 1990: 10). Bu bakımdan ele alındığında, yaş kalıpyargıları, onların sosyal politikalara adaptasyonun sağlanması, sosyal hizmetlerden yararlanabilmelerinin kolaylaşması ve kuşaklararası iletişim çatışmalarına dayalı anlaşmazlıkların azaltılabilmesinin önünde de engel teşkil etmektedir. Yaş kalıpyargılarından kaynaklanan iletişim problemleri, önyargı ve ayırmacı davranış; yaşlı bireylerin kendilerini, genç bireylerin ise gelecekteki yaşlılıklarını olumsuz ve kaygı verici bir biçimde görmelerine neden olmaktadır. Bu bakımdan kişilerarası iletişim sürecinde yaş kalıpyargılarının olumsuz etkisinin nasıl azaltılabileceği üzerine düşünülmesi bir gerekliliktir.

Değerlendirenin yaşı, kalıpyargının karmaşıklığı ve kurulan iletişimin niteliği arttıkça yaşlı bireye dair olumsuz içerikli kalıpyargıların çağırılmasının da zorlaştığı görülmektedir. Ayrıca bağlam, değerlendirilen ve değerlendiren bireyin kişisel özellikleri iletişim sürecinde nasıl kalıpyargı içerikleriyle karşılaşılacağını temel belirleyicileridir. Bu belirleyicilerin niteliği, yaşlı bireye yönelik benimsenen iletişim davranışının nasıl düzenleneceğine de kaynaklık etmektedir. Ortak anlam üretimine dayanan bir kişilerarası iletişim sürecinin kurulabilmesi için ise, bu belirleyiciler doğrultusunda, tarafların birbirlerinin ihtiyaçları doğrultusunda uyumlulaştırılmış bir iletişim davranışı sergilemeleri önem taşımaktadır.

Son olarak, yaş kalıpyargılarının kültürel bir içeriğinin bulunduğunu da hatırlatmak gerekmektedir. Yaşlı bireylere yönelik kalıpyargı içeriklerinin neler olduğu ve kişilerarası iletişim sürecini ne yönde etkiledikleri toplum tarafından yaşa verilen anlamla yakından ilişkilidir (Harwood & Anderson; 2002; Harwood & Roy, 1999; McHugh, 2003). Yani, yaş kalıpyargılarının yaşlılığa ilişkin kültürel bir arka planı da ortaya koyduğu ve bu nedenle kültüre bağlı olarak farklılaşabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır (Giles vd., 2000; Hummert vd., 1994; Hummert vd., 2008; Pecchioni vd., 2008). Dolayısıyla, hem algılayıcının karşısındakini değerlendirme kriterlerinin hem de değerlendirilene atfedilen kalıpyargı içeriklerinin kültürel yapıya bağlı olarak şekillendiğini belirtmek olanaklıdır. Bu kapsamda, iletişim sürecinde yaş kalıpyargılarının rolüne odaklanan çalışmaların büyük bir çoğunluğunun Batı kültürü üzerinden gerçekleştirilmiş olması ise, dikkat çekicidir. Bu bakımdan, kişilerarası iletişim sürecinde yaşın ve kuşak farklılıklarının etkilerini anlayabilmek için farklı kültürler üzerinden gerçekleştirilecek iletişim araştırmalarına da ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ashmore, R.D. & Del Boca, F.K. (1981). "Conceptual Approaches to Stereotypes and Stereotyping". *Cognitive Processes in Stereotyping and Intergroup Behavior*. (der. David L. Hamilton). London & New York: Psychology Press.
- Balsis, S. & Carpenter, B. D. (2006). Evaluations of Elderspeak in a Caregiving Context. *Clinical Gerontologist*, vol.29(1), p.79-96.
- Barker, V., Giles, H. & Harwood, J. (2008). Inter- and Intragroup Perspectives on Intergenerational Communication, *Handbook of Communication and Aging Research*, (der. Jon F. Nussbaum & Justine Coupland), London & New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, p.139-165.
- Baltes, M.M., Neumann, E.M. & Zank, S. (1994). Maintenance and Rehabilitation of Independence in Old Age: An Intervention Program for Staff. *Psychology and Aging*, vol.9(2), p.179-188.

- Baltes, M.M. & Wahl, H.W. (1996). Patterns of Communication in Old Age: The Dependence-support and Independence-ignore Script. *Health Communication*, vol.8(3), p.217-231.
- Berry, D.S. & McArthur, L.A. (1985). Some Componentes and Consequences of a Babyface. *Journal of a Personality and Social Psychology*, vol.48(2), p.312-323.
- Berry, D.S. & McArthur, L.A. (1986). Perceiving Character in Faces: the Impact of Age-related Craniofacial Changes on Social Perception. *Psychological Bulletin*, vol.100(1), p.3-18.
- Bieman-Copland, S. & Ryan, E.B. (2001). Social Perceptions of Failures in Memory Monitoring. *Psychology and Aging*, vol.16(2), p.357-361.
- Bilgin, N. (1994). *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*. İzmir: Ege Yayıncılık.
- Bonnesen, J.L. & Hummert, M.L. (2002). Painful Self-disclosures of Older Adults in Relation to Aging Stereotypes and Perceived Motivations. *Journal of Language and Social Psychology*, vol.21(3), p.275-301.
- Brewer, M.B., Dull, V. & Lui, L. (1981). Perception of the Elderly: Stereotypes as Prototypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol.41(4), p.656-670.
- Chasteen, A.L. & Cary, L.A. (2015). Age Stereotypes and Age Stigma: Connections to Research on Subjective Aging. *Annual Review of Gerontology and Geriatrics*, vol.35(1), p.99-119.
- Cohen, G. & Faulker, D. (1986). Memory for Proper Names: Age Differences in Retrieval. *British Journal of Developmental Psychology*, vol.4(2), p.187-197.
- Cuddy, A.J. & Fiske, S.T. (2002). Doddering But Dear: Process, Content, and Function in Stereotyping of Older Persons, *Ageism: Stereotyping and Prejudice against Older Persons*, (der. T.D. Nelson), Cambridge: The MIT Press, p.3-26.
- Deaux, K. ve Lewis, L. (1984). Structure of Gender Stereotypes: Interrelationships among Components and Gender Label. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol.46(5), p.991-1004.
- Dökmen, Z. (2012). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Giles, H., Coupland, N. & Coupland, J. (1991). Accommodation Theory: Communication, Context, and Consequence. *Contexts of Accommodation: Developments in Applied Linguistics*, (der. H. Giles, J. Coupland & N. Coupland), Cambridge: Cambridge University Press, p.1-68.
- Giles, H., Fox, S. & Smith, E. (1993). Patronizing the Elderly: Intergenerational Evaluations. *Language and Social Interaction*, vol.26(2), p.126-149.
- Giles, H., Fox, S.A., Harwood, J. & Williams, A. (1994). Talking Age and Aging Talk: Communicating through the Lifespan. *Interpersonal Communication in Older Adulthood: Interdisciplinary Theory and Research*, (der. M.L. Wiemann & J.F. Nussbaum), California: Sage Publication, p.130-161.
- Giles, H., Henwood, K., Coupland, N., Harriman, J. & Coupland, J. (1992). Language Attitudes and Cognitive Mediation. *Human Communication Research*, vol.18(4), p.500-527.
- Giles, H., Mulac, A., Bradac, J.J. & Johnson, P. (1987). Speech Accommodation Theory: The Last Decade and Beyond. *Communication Yearbook 10*, (der. M.L. McLaughlin), Beverly Hills: Sage Publication, p. 13-48.
- Giles, H., Noels, K., Ota, H., Ng, S.H., Gallois, C., Ryan, E.B., Williams, A., Lim, T.S., Somera, L., Tao, H. & Sachdev, I. (2000). Age Vitality across Eleven Nations. *Journal of Multilingual & Multicultural Development*, vol.21(4), p.308-323.
- Giles, H. & Ogay, T. (2007). Communication Accommodation Theory. *Explaining Communication: Contemporary Theories and Exemplars*, (der. B.B. Whaley & W. Samter), Mahwah & New Jersey: Lawrence Erlbaum, p.293-310.
- Giles, H., Henwood, K., Coupland, N., Harriman, J. & Coupland, J. (1992). Language Attitudes and Cognitive Mediation. *Human Communication Research*, vol.18(4), p.500-527.
- Giles, H., Williams, A. & Coupland, N. (1990). Communication, Health, and the Elderly: Frameworks, Agenda and a Model. *Communication, Health and the Elderly*, (der. H. Giles, N. Coupland & J.M. Wiemann), Manchester: Manchester University Press, p.1-28.
- Gül-Ünlü, D. (2018). *Kişilerarası İletişim Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Kimliğine İlişkin Kalıpyarguların Belirlenmesi*. Doktora Tezi.
- Gül-Ünlü, D. (2020). *Toplumsal Cinsiyet ve Kişilerarası İletişim Engelleri Kalıpyargı, Önyargı, Ayrımcılık*. Konya: Literatürk Academia.
- Gül-Ünlü, D. (2021). Kişilerarası İletişim Sürecinde Bireyin Fiziksel Görünüşüne Dayanan Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargularını Belirlemek. *Global Media Journal TR Edition*, 11(22): 79-100.
- Harwood, J. & Anderson, K. (2002). The Presence and Portrayal of Social Groups on Prime-time Television. *Communication Reports*, vol.15(2), p.81-98.

- Hardwood, J. & Roy, A. (1999). Portrayals of Older Adults in Magazine Advertisements in India and the United States. *Howard Journal of Communications*, vol.10(4), p.269-280.
- Heckhausen, J., Dixon, R.A. & Baltes, P.B. (1989). Gains and Losses in Development throughout Adulthood as Perceived by Different Adult Age Groups. *Developmental Psychology*, vol.25(1), p.109-121.
- Helman, J.A., Corpuz, R. & Bugental, D. (2012). Patronizing Speech to Older Adults. *Journal of Nonverbal Behavior*, vol.36(4), p.249-261.
- Hortaçsu, N. (2014). *Grup İçi ve Gruplar Arası Süreçler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Hummert, M.L. (1994). Stereotypes of the Elderly and Patronizing Speech. *Interpersonal Communication in Older Adulthood*, (der. M.L. Hummert, J.M. Wiemann & J.F. Nussbaum), Thousand Oaks: Sage Publication, p.162-184.
- Hummert, M.L., Garstka, T.A., Ryan, E.B. & Bonnesen, J.L. (2008). The Role of Age Stereotypes in Interpersonal Communication, *Handbook of Communication and Aging Research*, (der. Jon F. Nussbaum & Justine Coupland), London & New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, p.91-114.
- Hummert, M.L., Garstka, T.A., O'Brien, L.T., Greenwald, A.G. & Mellott, D.S. (2002). Using the Implicit Association Test to Measure Age Differences in Implicit Social Cognitions. *Psychology and Aging*, vol.17(3), p.482-495.
- Hummert, M.L., Gartska, T.A. & Shaner, J.L. (1997). Stereotyping of Older Adults: The Role of Target Facial Cues and Perceiver Characteristics. *Psychology and Aging*, vol.12(1), p.107-114.
- Hummert, M.L., Gartska, T.A., Shaner, J.L. & Strahm, S. (1994). Stereotypes of the Elderly Held by Young, Middle-aged, and Elderly Adults. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences*, vol.49(5), p.240-249.
- Hummert, M.L., Mazloff, D.C. & Henry, C. (1999). Vocal Characteristics of Older Adults and Stereotyping. *Journal of Nonverbal Behavior*, vol.23(2), p.111-132.
- Hummert, M. L. & Ryan, E. B. (1996). Toward Understanding Variations in Patronizing Talk Addressed to Older Adults: Psycholinguistic Features of Care and Control. *International Journal of Psycholinguistics*, vol.12(2), p.149-169.
- Hummert, M.L. & Shaner, J.L. (1996). Toward Understanding Variations in Patronizing Talk Addressed to Older Adults: Psycholinguistic Features of Care and Control. *International Journal of Psycholinguistics*, vol.12(2), p.149-169.
- Hummert, M.L. & Shaner, J.L. (1994). Patronizing Speech to the Elderly as a Function of Stereotyping. *Communication Studies*, vol.45(2), p.145-158.
- Hummert, M.L., Shaner, J.L. & Garstka, T.A. (1995). Cognitive Processes Affecting Communication with Older Adults: The Case for Stereotypes, Attitudes, and Beliefs about Communication. *Handbook of Communication and Aging Research*, (der. J.F. Nussbaum & J. Coupland), Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, p.105-132.
- Hummert, M.L., Shaner, J.L. & Garstka, T.A. & Henry, C. (1998): Communication with Older Adults: The Influence of Age Stereotypes, Context, and Communication Age. *Human Communication Research*, vol.25(1), p.124-151.
- Kemper, S. (1994). "Elderspeak": Speech Accommodations to Older Adults. *Aging and Cognition*, vol.1(1), p.17-28.
- Kemper, S., Ferrell, P., Harden, T., Finter-Urczyk, A. & Billington, C. (1998). The Use of Elderspeak by Young and Older Adults to Impaired and Normal Older Adults. *Aging, Neuropsychology, and Cognition*, vol.5(1), p.43-55.
- Kemper, S. & Harden, T. (1999). Experimentally Disentangling What's Beneficial about Elderspeak from What's No. *Psychology and Aging*, vol.14(4), p.656-670.
- Kite, M.E., Deaux, K. & Miele, M. (1991). Stereotypes of Young and Old: Does Age Outweigh Gender?. *Psychology and Gender*, vol.6(1), p.19-27.
- Kite, M.E. & Johnson, B.T. (1988). Attitudes toward Older and Younger Adults: A Meta-analysis. *Psychology and Aging*, vol.3(3), p.233-244.
- La Tourette, T.R. & Meeks, S. (2000). Perceptions of Patronizing Speech by Older Women in Nursing Homes and in the Community. *Journal of Language and Social Psychology*, vol.19(4), p.463-473.
- Merton, R.K. (1948). The Self-fulfilling Prophecy. *The Antioch Review*, 8(2), 193-210.
- McHugh, E.K. (2003). Three Faces of Ageism: Society, Image and Place. *Ageing & Society*, vol.23(2), p.165-185.
- Montepare, J.M. & Zebrowitz-Mcarthur, L.A. (1988). Impressions of People Created by Age-related Qualities of their Traits. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol.55(4), p.547-556.
- Montepare & Zebrowitz, L.A. (1993). A Cross-cultural Comparison of Impressions Created by Age-related Variations in Gait. *Journal of Non-verbal Behavior*, vol.17(1), p.55-68.

- Montepare, A. & Zebrowitz, L.A. (1998). Person Perception Comes of Age: The Salience and Significance of Age in Social Judgements. *Advances in Experimental Social Psychology*, vol.30, p.93-161.
- Mulac, A. & Giles, H. (1996). "You're Only as You Sound". Perceived Vocal Age and Social Meanings. *Health Communication*, vol.8(3), p.199-215.
- O'Connor, B.P. & Rigby, H. (1996). Perceptions of Baby Talk, Frequency of Receiving Baby Talk, and Self-esteem among Community and Nursing Home Residents. *Psychology and Aging*, vol.11(1), p.147-154.
- O'Connor, B.P. & St. Pierre, E.S. (2004). Older Persons' Perceptions of the Frequency and Meaning of Elderspeak from Family, Friends, and Service Workers. *The International Journal of Aging and Human Development*, vol.58(3), p.197-221.
- Pecchioni, L.L., Ota, H. & Sparks, L. (2008). Cultural Issues in Communication and Aging, *Handbook of Communication and Aging Research*, (der. Jon F. Nussbaum & Justine Coupland), London & New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, p.167-207.
- Perdue, C.W. & Gurtman, M.B. (1990). Evidence for the Automaticity of Ageism. *Journal of Experimental Social Psychology*, vol.26(3), p.199-216.
- Russell, C. & Schofield, T. (1999). Social Isolation in Old Age: A Qualitative Exploration of Service Providers' Perceptions. *Ageing and Society*, vol.19(1), p.69-91.
- Ryan, E.B., Bieman-Coupland, S., Knowg See, S.T., Ellis, C.H. & Anas, A.P. (2002). Age Excuses: Conversational Management of Memory Failures in Older Adults. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences and Social Sciences*, vol.57(3), p.256-267.
- Ryan, E.B., Bourhis, R.Y., & Knops, U. (1991). Evaluative Perceptions of Patronizing Speech Addressed to Elders. *Psychology and Aging*, vol.6(3), p.442-450.
- Ryan, E.B., Giles, H., Bartolucci, G. & Henwood, K. (1986). Psycholinguistic and Social Psychological Components of Communication by and with the Elderly. *Language and Communication*, vol.6(1/2), p.1-24.
- Ryan, E.B., Hamilton, J.M., & See, S.K. (1994). Patronizing the Old: How Do Younger and Older Adults Respond to Baby Talk in the Nursing Home?. *The International Journal of Aging and Human Development*, vol.39(1), p.1-32.
- Ryan, E.B., Hummert, M.L. & Boich, L. (1995). Communication Predicaments of Aging: Patronizing Behavior toward Older Adults. *Journal of Language and Social Psychology*, vol.14(1-2), p.144-166.
- Ryan, E.B., Jin, Y., Anas, A.P. & Luh, J.J. (2004). Communication Beliefs about Youth and Old Age in Asia and Canada. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, vol.19(4), p.343-360.
- Ryan, E.B. & Johnston, D.G. (1987). The Influence of Communication Effectiveness on Evaluations of Younger and Older Adult Speakers. *Journal of Gerontology*, vol.42(2), p.163-164.
- Ryan, E.B., Kwong See, S., Meneer, W.B. & Trovato, D. (1992). Age-based Perceptions of Language Performance among Young and Older Adults. *Communication Research*, vol.19(4), p.423-443.
- Ryan, E.B. & Laurie, S. (1990). Evaluations of Older and Younger Adult Speakers: Influence of communication Effectiveness and Noise. *Psychology and Aging*, vol.5(4), p.514-519.
- Ryan, E.B., Meredith, S.D. & Shantz, G.B. (1994). Evaluative Perceptions of Patronizing Speech Addressed to Institutionalized Elders in Contrasting Conversational Contexts. *Canadian Journal of Aging*, vol.13(3), p.236-248.
- Ryan, E.B., Meredith, S.D., MacLean, M.J. & Orange, J.B. (1995). Changing the Way We Talk with Elders: Promoting Health Using the Communication Enhancement Model. *International Journal of Aging and Human Development*, vol.41(2), p.87-105.
- Snyder, M., Tanke, E.D. ve Berscheid, E. (1977). Social Perception and Interpersonal Behavior: On the Self-fulfilling Nature of Social Stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol.35(9), p.656-666.
- Voss, P., Bodner, E. & Rothermund, K. (2017). Ageism: The Relationship between Age Stereotypes and Age Discrimination. *Contemporary Perspectives on Ageism*, (der. Liat Ayalon & Clemens Tesch-Römer), Cham: Springer Open, p.11-32.